

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/169123>

Please be advised that this information was generated on 2017-05-26 and may be subject to change.

Kanttekeningen bij een mooie vernieuwing

De vernieuwde methodiek voor de nationale risicoanalyse is een stap in de goede richting. Toch zijn er nog fundamentele kanttekeningen te maken die om een stoere politieke besluitvorming vragen zodat de techneuten een volgende stap kunnen maken.

Het nieuwe Nationaal Veiligheidsprofiel is een goede stap vooruit zoals op diverse plaatsen in dit magazine wordt betoogd. Ik noem er slechts een: het is goed dat de wetenschappelijke analyse nu helemaal los staat van de ambtelijke en politieke besluitvorming over de maatregelen die genomen moeten worden om de in beeld gebrachte risico's te beheersen. Het was voorheen immers slecht te begrijpen voor de leek dat elk jaar een ander grootste risico naar voren kwam zodat er dan energie in de voorbereiding op dat risico kon worden gestoken.

Om de wetenschappelijkheid van de methode nog verder te verhogen is paradoxaal genoeg wel een politiek besluit nodig. De wetenschappers achter het Nationaal Veiligheidsprofiel moeten met de werkelijke kosten van crises gaan rekenen en daarbij ook Nederlandse normen ter discussie mogen stellen. Ik zal enkele voorbeelden geven.

Voor het risico natuurramp worden de hete juli en augustus maanden van 2003 als voorbeeld genomen met volgens tabel 3.1 maar liefst 70.000 doden. Dat klinkt vreselijk maar wie kijkt naar de overlijdenscijfers over de maanden juli tot en met september van dat jaar in de betreffende landen ziet geen verhoging. Hoe vreselijk het ook is voor de betrokkenen, het gaat hier om mensen met een ernstig onderliggend lijden die daarmee maximaal een maand eerder overleden dan zonder de hittegolf. Iets dieper kijkend kost elke hete zomerweek of ijskoude winterweek daarmee slachtoffers. Het langer aanhouden van de hitte in 2003 maakte echter dat de verhoogde sterfte een media-event werd en daarmee politiek. De wetenschappers achter het Nationaal Veiligheidsprofiel zouden dus eigenlijk met gewonnen gezonde levensjaren moeten gaan rekenen. In de gezondheidszorg is dat al gebruikelijk sinds minister Borst daartoe besloot maar ook daar geldt dat zodra een item in de media komt (zie bijvoorbeeld de discussie rondom de medicatie voor de ziekten van Pompe en Fabry) dat de discussie politiek wordt en daarmee niet meer op redelijkheid gebaseerd.

Voor het risico op een kernramp geldt een soortgelijk probleem. De meest recente analyses van UNSCEAR, de wetenschappelijke commissie van de Verenigde Naties die effecten van straling onderzoekt en die ook door de WHO worden ondersteund, laten zien dat het vrijkomende radioactieve materiaal bij een kernramp geen meetbaar gezondheidsrisico zou zijn in de westerse wereld. In de Oekraïne kregen 3000 kinderen een gelukkig goed behandelbare

■ **Ira Helsloot**
Hoogleraar besturen van veiligheid,
Radboud Universiteit, tevens voorzitter
stichting Crisislab

schilkkertumor omdat ze vanwege een tekort aan jodium in hun dagelijkse voedsel het radioactieve jodium dat vrijkwam opsloegen in hun schildklier maar was er overigens geen meetbaar effect. Daarmee zijn de Nederlandse normen voor radioactiviteit eigenlijk te streng volgens deze inzichten en dus de beschreven fysieke gezondheidseffecten van een kernramp te groot. De beschreven psychosociale effecten en effecten op bijvoorbeeld toerisme worden daarmee paradoxaal genoeg vooral veroorzaakt door het politieke besluit zeer strenge normen te hanteren "uit voorzorg".

Daarmee kom ik aan het laatste maar belangrijke voorbeeld. De impactcriteria die horen bij het nationale veiligheidsbelang "sociale en politieke stabiliteit" zijn momenteel nog te onwetenschappelijk terwijl ze (terecht) toch fors meetellen in de ranking van de risico's. Ik focus mijn problematisering op impactcriterium 5.3 "Sociaal-maatschappelijke impact". Als typisch voorbeeld: in de leidraad impactcriteria worden zowel plunderingen als grootschalig hamsteren gezien als een "aanzienlijk gevolg".

Het eerste probleem is daarmee in mijn visie dat er nog geen goed onderscheid gemaakt wordt tussen maatschappelijke commotie, maatschappelijke bezorgdheid en maatschappelijk agressie. Maatschappelijke commotie is de maatschappelijke behoefte om emoties en opvattingen te uiten, bijvoorbeeld naar aanleiding van een incident of aangrijpende gebeurtenis(en) en risico's. Maatschappelijke bezorgdheid ontstaat als zorgen vanwege een incident of risico leiden tot zelfredzame handelingen door groepen in de samenleving. Deze acties kunnen onbedoeld het normaal maatschappelijk verkeer verstoren. Denk aan het preventief pinnen van een paar honderd euro als een bankencrisis dreigt; hierdoor kan juist de bankencrisis verergeren. Maatschappelijke agressie ontstaat als maatschappelijke acties naar aanleiding van een incident of risico doelbewust zijn gericht op het verstoren van het normaal maatschappelijk verkeer. Hoewel bestuurders vaak bang zijn voor het ontstaan van maatschappelijke agressie, komt deze reactie nauwelijks voor in Nederland. Met andere woorden: juist hier geldt dat een goede reactie tijdens de crisis het verschil maakt tussen geen verstoring van het dagelijks leven of het platleggen van Nederland.

Het *tweede* probleem is dat maatschappelijke bezorgdheid regelmatig het gevolg is van wel heel voorzichtige overheidsnormeringen die daardoor juist mensen angstig maakt en het dagelijks leven verstoord tijdens een crises. Ik noemde al het voorbeeld van een kernongeval, maar kijk ook naar de gevolgen van een simpele asbestbrand: als de Nederlandse normen gelijk waren aan de natuurlijke achtergrondconcentratie van asbest in bijvoorbeeld Kroatië, waar velen naar op vakantie gaan, dan waren de concentraties in de buitenlucht na een asbestbrand nooit een probleem. Hoe leg je dit nu na een brand uit aan ouders met kinderen?

Terug naar de complimenten: als je de opbrengst van het Nationaal Veiligheidsprofiel beziet en je corrigeert “door de oogharen kijkend” voor de genoemde kanttekeningen dan blijven de klassiekers overstroming en ernstige griep пандemie vast bovenaan staan. “Cyber” in de verschillende vormen rukt dan op naar de top risico’s. We weten kortom wat ons te doen staat de aankomende jaren en dat is dan mede een verdienste van het Nationaal Veiligheidsprofiel.

